

ГОВОР МРЖЊЕ, ПОСТОЈЕЋИ ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБНЕ МЈЕРЕ

Сажетак: У раду ћемо покушати анализирати постојеће проблеме и недоумице везане за дефинисање и кажњавање говора мржње. Посебна пажња посвећена је комуникацији на Интернету и on line медијима.

Указаћемо на уочене недостатке и дати приједлоге конкретних рјешења. Проблематизоваћемо питање дефиниције говора мржње, потребе и оправданости његовог кажњавања са акцентом на искуства иностраних правних система.

Предложићемо потребне измјене у кривичном и другом законодавству Босне и Херцеговине и њених ентитета. Акцент стављамо на потпуно одсуство правне регулације медијског дјеловања на Интернету са циљем да покажемо да тренутна законска рјешења нису адекватна, јер одређена битна питања, као што је питање кривичне или друге одговорности интернет посредника нису уопште обухваћена, а неким другим није дат одговарајући значај.

Кључне ријечи: слобода говора, говор мржње, друштвене мреже, Интернет, медији, друштвена опасност, кажњавање.

Говор мржње, проблеми у дефинисању

Дефинисање говора мржње је доста тежак и захтјеван посао јер је ријеч о хетерогеној материји која обухвата читав низ како вербалних тако и невербалних елемената. У својој суштини он је појава која представља антипод слободи говора и њену негацију. Уско везана за екстремизам, шовинизам, ксенофобију и читав низ других социјалних и политичких девијација представља безбједносни и сваки други проблем за свако друштво у којем је масовно присутан. Као такав, он не само да подстиче стереотипе, сегрегацију и дискриминацију, него је и интензивира. Апсолутно се може тврдити да се говор мржње, његова распрострањеност и интензитет може под одређеним околностима дјеловати као иницијална каписла потенцијалним извршиоцима кривичних дјела које заједнички називамо злочини из мржње. То је несумњиво најтежа посљедица коју

---

* diz@teol.net

овај патолошки облик комуникације изазива, а постоји и читав низ мање радикалних, али такође непожељних и друштвено штетних посљедица.

Због значајних разлика у правним системима, како држава Европске уније, тако и осталих, немогуће је дати концизна и „свеважећу“ дефиницију појма говора мржње. Угледна адвокатица и борац за слободу изражавања Британка Сандра Коливер (Colliver, 1992: 42) даје недовољно широку и прецизну дефиницију овог појма на сљедећи начин: „Изражавање које је погрдно, увредљиво, застрашујуће, узнемиравајуће и/или које потиче на насиље, мржњу или дискриминацију”. Ову дефиницију смо одабрали због чињенице да долази са енглеског говорног подручја, у оквиру којег су и забиљежени први случајеви детерминисања ове појаве као института међународног права¹, и јасно истиче његове најважније елементе. Ти елементи, одређени алтернативно, захтијевају да говор садржи неке од сљедећих елемената да би се могао карактерисати као говор мржње:

- Да је погрдан - en. „abusive”
- Да је увредљив - en. „insulting”
- Да је застрашујући - en. „intimidating”
- Да је узнемиравајући - en. „harassing”
- Да подстиче насиље - en. „incites violence”
- Да шири мржњу - en. „hatred”
- Да шири дискриминацију - en. „discrimination”

Ова дефиниција нам даје јасно назначене неприхватљиве облике понашања, али заслужује и озбиљну критику. Недостају јој елементарне компоненте „заснованост на предрасуди”, „усмјереност (одабир мете) на основу нечије расе, нације, вјере...”. Наведени примјер јасно осликава колико је тешко креирати генералну дефиницију „говора мржње” првенствено због чињенице да на нивоу сваке државе појединачно, али и на нивоу најзначајних међународних организације постоје, за сада непремостиве, разлике у правном, али и културолошком и социолошком третирању ове појаве.

Имамо и супротне примјере гдје се говор мржње поставља тако широко да постаје цензорски алат и далеко превазилази смисао због којег га је оправдано кажњавати. Примјер таквог случаја је дефиниција Самјуела Волкера (Samuel Walker, 1994: 21) „говор мржње традиционално обухвата сваки облик

---

¹ Међународни пакт о грађанским и политичким правима. Усвојен Резолуцијом 2200А (XXI) Генералне скупштине 16. децембра 1966. године у члану 20. ст.2 наводи: „Законом ће се забранити свако заговарање националне, расне или вјерске мржње које представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље. Важно је напоменути да поједини етаблирани стручњаци као што је Весна Алибурић сматрају „да је чланом 1. те Конвенције појам расна дискриминација дефинисан прилично широко - као свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства који се заснивају на раси, боји коже, прецима, националном или етничком подријетлу и који имају за сврху или за резултат да униште или да угрозе признавање, уживање или кориштење, под једнаким увјетима права човјека и темељних слобода на политичком, економском, социјалном и културном пољу или на неком другом пољу јавног живота”. О томе погледати више у Весна Алабурић, (2003.) Ограничавање “говора мржње” у демократском друштву - теоријски, законодавни и практички аспекти – I. дио. Хрватска правна ревија; Изворни научни рад.

изражавања који се сматра увредљивим за било коју расну, религијску, етничку или националну групу”.

Дефиниција која је примјерена нашем времену и друштвеној стварности можемо наћи у Кодексу² по којем је језик мржње онај језик/говор који има намјеру да понизи, застраши и/или подстакне на насиље или предрасуде против лица или групе на основу њиховог пола, расе, доби, националности, сексуалног опредељења, хендикепираности, моралних или политичких убјеђења, социјално-економског статуса или професије.

Говор мржње, дилеме у вези кажњавања

Заговорници апсолутне слободе изражавања и противници кажњавања говора мржње неријетко стављају примједбу да је право регулисање говора мржње и његово санкционисање само изговор за цензуру и непоштовање основних људских права. Такав однос према кажњавању говора мржње карактеристичан је за англосаксонску правну праксу и теорију. Карактеристични примјер је став бившег америчког судије и правника Џона Маршала Харлана II (John Marshall Harlan II) у образложењу пресуде у предмету „Cohen v. California, 403 U.S. 15 (1971)”³, са позиције предједавајућег судског вијећа изнио став „Влада не може регулисати садржај говора. Први амандман штити неповредивост ”тржишта идеја” (marketplace of ideas)”. Још детаљније став о одбацавању сваког вида кажњавања и ограничавања „говора мржње” даје Тергуд Маршал (Thurgood Marshall) први судија Врховног суда Сједињених Америчких Држава, афроамеричког поријекла у образложењу пресуде у случају „Police Dept. of City of Chicago v. Mosley, 408 U.S. 92 (1972)”⁴. Он заступа став да „Први амандман (америчког Устава - прим. аутора) значи да изражавање има своју поруку, своје идеје, свој предмет и садржај. Како бисмо омогућили наставак изградње наше политике и културе, те осигурали самоиспуњење за сваког појединца, нашим грађанима гарантујемо право изражавања било какве мисли, ослобођене владине цензуре. Ми одбацујемо цензуру и контролу садржаја. Било каква експресивна активности, не смије због свог садржаја, бити ометана”. Мора се признати да овако радикалан приступ временом слаби чак и код америчких правника и судија, те се од концепта апсолутне слободе говора јављају концепти који условно омогућавају одређене видове контроле и кажњавања починилаца. Такав примјер је став судије Џастиса Пирса (Justice Pierce) који је у коментару пресуде у предмету „City of Chicago v. Alexander, 2014 IL App (1st) 122858”⁵ износи став да је ограничавање слободе говора прихватљиво само у форми привременог ограничавања (забране) и тврди да огра-

² Кодекс о емитовању радио-телевизијског програма, Савјет Регулаторне агенције за комуникације БиХ

³ <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/403/15/> (pristupljeno 17.7.2018. godine)

⁴ <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/408/92/> (pristupljeno 17.7.2018. godine)

⁵ <https://www.courtlistener.com/opinion/2778424/city-of-chicago-v-alexander/> (pristupljeno 18.7.2018. godine)

ничења требају само одгодити говор како би се ограничили проблеми који се јављају у друштву. (умањивање потенцијалних негативних посљедица с обзиром на вријеме и мјесто говора).

Међу овим својеврсним „аболиционистима“⁶ интересантну концепцију износи Роналд Дворник (Dworkin, 1994:12) који у суштини не негира потребу да се заштите потенцијалне жртве „говора мржње“ конкретно наводећи мањинске групе и жене, али тврди да се та заштита треба пружити кад дође до конкретне реализације специфичних и штетних посљедица сексизма, нетолеранције и расизма. Он каже „Ми их, на примјер, морамо заштитити од неправде и неједнакости у запошљавању или образовању или становању или кривичном поступку и можемо усвојити законе да би ту заштиту и осигурали“. Истовремено оштро се супротставља сваком облику кажњавања говора мржње, односно задирања у слободу говора и тврди „ Увјеравају нас да закони о забрани мржње (hate laws) служе заштити друштвенога мира. Али, зар историја није доказала да су слобода говора, слобода религије и слобода појединца генерално, најдјелотворнији друштвени механизми икада откривени за промоцију толеранције и мира? С друге стране, цензура је један од најсигурнијих путева ка виктимизацији, политичким сукобима, нетолеранцији и насиљу“.

Као што видимо из ових неколико примјера, аргументација оних који одбијају кажњавање говора мржње своди се на три основне тезе:

- То је угрожавање слободе говора,
- Нема потребе за кажњавањем док не наступи посљедица,
- Треба пустити свима да покажу шта стварно мисле да би лакше детектовали друштвене проблеме.

Обим овог рада не дозвољава детаљнију контрааргументацију, па би у вези задње двије тезе у најкраћем могли закључити да сличан приступ никад не бисмо примјенили у медицини, саобраћају, економији или било којој другој области. Несумњиво да интензивно присуство говора мржње у било ком друштву сугерише на постојање одређених патолошких девијација у том социјалном окружењу и тако индицира опасност од тежих посљедица, каква је примјера ради злочин из мржње. До краја банализујући поређење ни у медицини се индикације одређених болести не рјешавају тако што се чека наступање тежих посљедица, ни у економији се појава дефлације или растуће инфлације не третира као нешто што не треба спречавати док не наступи потпуни економски колапс, па тако и у нашем примјеру није прихватљиво да чекамо креирање нових стереотипа и предрасуда, друштвених немира базираних на њима, па чак и злочина из мржње да бисмо реаговали.

Очито да највећа дилема остаје у вези прве тезе и могућности да евентуалним кажњавањем говора мржње ми заиста уводимо цензуру и угрожавамо једно од основних људских права. За овај теоријски, али и практични проблем, огроман значај има Оквирна Одлука Савјета Европске Уније 2008/913/ЈХА од

---

⁶ заговорници апсолутне слободе говора и негатори потребе за кажњавањем и сузбијањем говора мржње. У историјском смислу први пут се јављају као борци против робовласништва.

28.11.2008. године који садржи Оквирну одлуку о сузбијању одређених облика и начина изражавања расизма и ксенофобије кривично правним средствима⁷.

На основу ове „Одлуке” анализираћемо и објаснити неколико концептуално спорних питања везаних за институт „говор мржње”.

Тешко да било који објективан читалац може Европској унији приговорити да је склона цензури и непоштовању људских права. А у овом документу се у ставу 1. Преамбуле наводи, „Расизам и ксенофобија представљају непосредно кршење начела слободе, демократије, поштовања људских права и темељних слобода и владавине права, начела на којима се темељи Европска унија и која су заједничка државама чланицама.” Да би се то конкретизовало у ставу 5. истог документа сљедећим текстом”...У Европској унији потребно је одредити заједнички кривичноправни приступ овој појави с циљем осигуравања да исто понашање представља кривично дјело у свим државама чланицама и да су за физичка и правна лица, које су починиле таква казнена дјела или су за њих одговорне, предвиђене ефикасне, пропорционалне и одвраћајуће казне. Из горе наведеног издвајамо два битна појма „кривичноправни приступ” и „физичка и правна лица”.

Спомињање „кривичноправног приступа” наглашавмо зато што он јасно показује да постоји мјесто и улога кривичног права и његових норми у сузбијању говора мржње и кажњавању оних који га употребљавају или омогућавају. Треба узети у обзир и чињеницу да је Препоруци Р (97) 20 Савјета Европе јасно наглашено да владе држава чланица треба да успоставе и одржавају цјеловит правни оквир који се састоји од грађанских, кривичних и управних правних одредби о говору мржње, који омогућују судским властима да у свим случајевима ускладе поштовање слободе с поштовањем људског достојанства (Мандић, 2014:54).

Овим се отклања свака сумња у потребу и оправданост третирања говора мржње примјеном кривичноправних института и норми, а појам „физичка и правна лица” истичемо због чињенице да се теми кривичне и друге одговорности правних субјеката који у оквиру својих пословних активности уређивачки обликују и јавно публикују електронска издања⁸ у форми интернет страница или портала у нашем законодавству, за разлику од европског изгледа не бави нико. Слично као и питањем одговорности пружалаца интернет услуга (Internet service providers ISP). Опет се можемо послужити аналогичом, ако је говор мржње дефинисан као кривично дјело у сва четири кривична закона у БиХ, онда је јасно да се у одређеним и обавезно прецизно дефинисаним ситуацијама, пружаоци интернетских услуга и власници и уредници интернет страница/форума/портала могу и требају наћи у улози саизвршилаца или помагача учиниоцу кривичног дјела.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:I33178&from=EN> (присутљено 17.7.2018. године)

⁸ Електронско издање јесте уређивачки обликована интернет страница или интернет портал, дефиниција преузета из ЗАКОНА О ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА („Сл. гласник РС”, бр. 83/2014 и 6/2016

У најкраћем сублимирано, ко набави оружје или обезбиједи превоз пљачкашу банке биће кривично одговоран, ко лицу у видно алкохолисаном стању уступи возило на управљање, такође ће бити кривично одговоран ако то лице током вожње почини такву врсту деликта против безбједности саобраћаја да га то чини кривично одговорним. Због чега би онда била толерисана ситуација у којој поједина правна или физичка лица свјесно и намјерно користе могућности интернета да креирајући странице, форуме, портале или налоге на друштвеним мрежама обезбјеђују јавни простор за ширење и подстицање говора мржње, као и виктимизацију колективитета изложених овом девијантном облику комуникације? Јасно је да су мотиви најчешће идеолошке или финансијске природе, али је нејасно зашто БиХ и њени ентитети ово питање не третирају у складу са моралним, социолошким и правним императивима које оно заслужује.

Инертност законодавца нарочито забрињава кад се у обзир узме да је ријеч о друштву које је релативно недавно изашло из тешког ратног конфликта чије последице су присутне у свим сферама друштва које је и без њих већ карактерисала хетерогеност у вјерском, етничком и идеолошком смислу. Приликом површне обраде последица говора мржње најчешће се у медијима, свакодневном говору, али на жалост често и у научним и професионалним круговима, пажња фокусира готово искључиво на однос „говор мржње-злочини из мржње”. Овакав приступ показује не разумијевање стварног проблема. Злочини из мржње су по својој природи и тежини релативно ријетки, те би ми послје покушаја да директно повежемо говор мржње и злочине из мржње могли олако закључити да у много случајева нема директне везе или се она бар не може доказати, да је број таквих злочина релативно низак и онда би на крају из погрешних премиса извукли и погрешан закључак да говор мржње представља периферну појаву која не заслужује пажњу ни у научном проучавању ни у законском санкционисању. Прави проблем је што „тиха вода бреге рони”, широко распрострањен говор мржње који континуирано траје ствара социјално окружење у којем такво изражавање постаје „нормално и прихватљиво”, просјечни читалац престаје да га примјећује, јер је у његовом микро окружењу већ утврђено да су Роми „прљави Цигани и нерадници”, да је ислам „терористичка вјера”, да су Срби „геноцидни народ” и тако унедоглед. Чим дођемо до те фазе, створени су предуслови за активну дискриминацију припадника тих „означених” група, њихову изложеност стереотипима, а у наставку се може очекивати све већа употреба насиља и наравно чешћа појава злочина из мржње. У овом контексту врло корисно је сагледати како је професор Дејвид Џајлс (David Giles) објаснио последице које на гледаоце изазивају масовно присутне сцене насиља у медијима. Он тврди да долази до појаве десентизације образлажући да свакодневне сцене насиља у медијима кроз проток времена код гледалаца изазивају равнодушност и неосјетљивост јер се они почињу навикавати на такве призоре, постају им све обичнији и прихватљивији (Џајлс, 2011:37). Десентизација уз виктимизацију представља највећи друштвени проблем везан за говор мржње и дугорочно наноси најозбиљније штете друштвеним односима и оставља негативне рефлексије у свим сферама живота, од спорта и образовања до политике и економије.

Недостаци, приједлози и потребне мјере

Имајући у виду да негативне последице говора мржње карактерише комплексност, како у феноменолошком тако и у етимолошком смислу, јасно је да и одговор на ту појаву мора бити систематски. Само комплексан и мултидисциплинаран приступ том проблему може бар дјелимично позитивно утицати на његово рјешавање. Мржња је иманентна људском друштву, његов саставни дио и утопистички би било и помислити да се може спријечити њено постојање и манифестовање кроз говор мржње или друге вербалне или конклюденте радње.

У практичном смислу, неопходно је одмах спровести измјене важећег правног система у већем броју законских рјешења, првенствено кривичног закона и закона о медијима. Приступити дјелимичној промјени наставног плана из већег броја предмета у средњим школама, кроз финансијске инструменте и подзаконске акте стимулисати невладин сектор да се у значајно већој мјери бави овим проблемом, сагледати и адекватно правно уобличити законске и подзаконске акте који би у форми Лех специалис, по угледу на Енглеску, односно Уједињено краљевство регулисали питање понашања свих учесника спортских манифестација јавног типа, од директних учесника до навијача.

Кривични закон и уопште норме кривичног права сасвим сигурно не могу бити једини инструмент у борби против говора мржње. Међутим, могу бити корисно и значајно средство у његовом сузбијању и имати првенствено значај на плану превенције према потенцијалним извршиоцима. Тренутно у БиХ, сва четири важећа кривична закона препознају говор мржње или неке његове форме и прописују кажњавање починилаца, али ту постоји велики простор за побољшавање, како саме кривично правне норме тако и њеног спровођења у пракси. Као примјер наводимо кривичне законе БиХ и Републике Српске:

КЗ БИХ

Члан 145. Изазивање националне, расне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости

(1) Ко јавно изазива или распирује националну, расну или вјерску мржњу, раздор или нетрпељивост међу конститутивним народима и осталима, као и другима који живе или бораве у Босни и Херцеговини, казниће се казном затвора од три мјесеца до три године.(2) Ко кривично дјело из става (1) овог члана почини злоупотребом свог положаја или овлаштења казниће се казном затвора од једне до десет година.

КЗ РС

Члан 359. Јавно изазивање и подстицање насиља и мржње

(1) Ко путем штампе, радија, телевизије, компјутерског система или друштвене мреже, на јавном скупу или јавном мјесту или на други начин јавно позива, изазива или подстиче или учини доступним јавности летке, слике или неке друге материјале којима се позива на насиље или мржњу усмјерену према од-

ређеном лицу или групама због њихове националне, расне, вјерске или етничке припадности, боје коже, пола, сексуално опредјељења, инвалидитета, родног идентитета, поријекла или каквих других особина, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.

(2) Ако је дјело из става 1. овог члана учињено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или вјерских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика, спомен-обилежја или гробова, учинилацће се казнити казном затвора одједне до пет година.

(3) Ако је усљед дјела из ст. 1. и 2. овог члана дошло до нереди, насиља или других тешких посљедица за заједнички живот народа и осталих који живе у Републици Српској, казниће се казном затвора од двије до дванаест година.

(4) Материјал и предмети који носе поруке из става 1. овог члана, као и средства за њихову изразу, умножавање или растурање, одузеће се.

Као што видимо из примјера КЗ РС се много опширније и темељитије бави овом појавом, а одмах се може примјетити да КЗ БиХ не узима у обзир читаве мањинске групе базиране на, раси, боји коже, полу, сексуалном опредјељењу, инвалидитету, родном идентитету итд..., не препознаје Интернет и друштвене мреже као засебно мјесто извршења радње и не предвиђа заштитну мјеру одузимања средстава којим је дјело почињено. То би кроз амандманско дјеловање требало што прије промјенити. Сљедећи недостаци, који по мишљењу аутора рада, карактеришу сва четири кривична закона у БиХ у дијелу који се бави говором мржње могли би се подијелити у три групе.

Прва група је предмет заштите, у том смислу би било неопходно говор мржње у којем је нападнути субјект одабран на основу његове националне и вјерске припадности оштрије кажњавати, било прописивањем посебног члана кривичног закона, било третирањем те чињенице отежавајућом околношћу у додатном ставу већ постојећег члана кривичног закона. Разлог за овај приједлог је садржан у чињеници да се летимичном анализом присутних примјера говора мржње може видјети да су они у огромном броју базирани баш на овом основу и да је он реално и најопаснији за наше друштво, највише доприноси виктимизацији, креира десентизацију и потенцијално је најопаснији „окидач” за злочин из мржње. Овдје треба нагласити да и међународна законодавна пракса указује да свако друштво има своје специфичне „болне тачке”, у Њемачкој је то нацизам, у Великој Британији расизам... и да се њима посвећује посебна пажња.

Друга група је мјесто извршења радње, односно потреба да се друштвене мреже, портали и форуми, односно Интернет уопште препозна и дефинише као нарочито опасно мјесто за испољавање говора мржње, те да се као такав третира отежавајућом околношћу приликом кажњавања одговорног лица. Живимо у свијету информатизације и глобализација, сва релевантна истраживања указују да млади у тинејџерском добу готово потпуно игноришу традиционалне медије и да у огромном проценту за забаву, учење и информисање користе Интернет. Ако знамо да на ту популацију говор мржње има најразорније нега-

тивне посљедице, јасно је зашто истичемо овај проблем. Додатни аргумент је тај да због техничких карактеристика интернет комуникације, говор мржње пласиран на интернету, са једне стране потенцијално допире до милиона конзумента⁹ а са друге стране остаје трајно присутан у on line простору, па му за разлику од других медија нису изложени само они који у реалном времену прате емитовање.

Трећа група је везана за интензитет, мотив и стварну улогу оног ко пласира говор мржње. При томе конкретно мислимо на потребу дефинисања посебних отежавајућих околности за лица која континуирано и на организован начин, из економских или идеолошких разлога пласирају говор мржње. У пракси је најчешће ријеч о планском креирању налога на друштвеним мрежама, форума или портала са циљем да се ширењем мржње и нетрпељивости оствари имовинска или друга корист. Организовања групе лица која ће у континуитету пласирати говор мржње мора бити предмет посебног кривично правног третмана јер представља и квалитативно и квантитативно различиту појаву од појединачно и инцидентно изнијетог исказа неког лица који се може квалификовати као говор мржње. Овај став је у директној вези са тачкама 3. и 4. „Стратегије Босне и Херцеговине за превенцију и борбу против тероризма 2015.-2020” коју је Савјет министара БиХ усвојио на 14. сједници 8.7.2015. године.

Као што смо напоменули, кривично правно третирање ове појаве не може ни приближно бити једино средство у борби против говора мржње.

Питање законског регулисања дјеловања медија уопште, а нарочито електронских медија, карактерише присуство правних празнина и застарјелост законских рјешења. Закон о јавном информисању Републике Српске донесен је, сада већ давне 1997. године, и поред читавог низа других недостатака присутно је и потпуно одсуство правног регулисања електронских медија и медијског дјеловања на Интернету. На нивоу БиХ, закон о комуникацијама и закони о јавним емитерима на нивоу БиХ и оба ентитета ни приближно не рјешавају проблеме које смо навели у овом раду. Поред чињенице да је неопходан нови закон о медијима, савремени трендови диктирају потребу доношења и закона о електронским медијима како је то већ урађено у Србији¹⁰. Правна регулатива мора што брже ријешити питања дефинисања и регулисања интернет портала као медија, отклонити могућност да они дјелују анонимно без навођења идентитета власника и одговорног уредника, дефинисати обавезу њиховог уписа у Регистар јавних медија, одговорности тих лица за ширење говора мржње и томе слично. Овде нагласити да је питање одговорности медија постављано и рјешавано пред Уставним судом БиХ, гдје је у предмету број АП 1064/05 од 15.3.2005. године. године суд заузео став да је у конкретном случају постојала одговорност медија за увреду части. Свакако да је и логичним и правним тумачењем тог става лако доћи до закључка да онај ко је одговоран за увреду (која се у БиХ законодавству више не третира као кривично дјело и не гони по службеној дужности) треба и мора бити одговоран и за кривично дјело.

⁹ То се најбоље види из званичних података компаније "Gemius" (водећа компанија за интернет истраживања у Европи). <http://www.audienceba.gemius.com/>, приступљено 23.8.2018. године

¹⁰ Закон о електронским медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014 и 6/2016)

Обим рада не дозвољава шире третирање питања недостатака у изборном законодавству, наставним плановима и програмима средњих школа, дјеловању невладиног сектора, додатној обуци службеника за провођење закона и томе слично, али би основни закључак био да треба предузети читав низ системских мјера у борби против говора мржње јер су тенденције његове присутности и неповољне и забрињавајуће.

Литература:

1. Coliver, S., D'Souza, F., & Boyle, K. (1992). *Striking a balance : hate speech, freedom of expression and non-discrimination*. Cholchester: University of Essex. Human rights centre.
2. Džajls, D. 2011. *Психологија медија*, Klio, Beograd.
3. Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH”, br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015 i 40/2015)
4. Krivični zakon Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske broj: 64/17 od 13.07.2017),
5. *Међународни пакт о грађанским и политичким правима*. Usvojen Резолуцијом 2200А (XXI) Generalne скупштине 16. децембра 1966. године
6. Младен Мандић Појам говора мржње и његов упоредно-правни приказ са посебним освртом на Босну и Херцеговину стр 54 APEIRON Godišnjak, br. 4, Banjaluka 2014
7. Ronald Dworkin (1994) *A new map of censorship, Index on Censorship*, 23:1-2, 9-15, DOI: 10.1080/03064229408535633
8. Samuel Walker, (1994) *Hate Speech: The History of an American Controversy*, University of Nebraska Press,
9. *Strategije Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.-2020”* koju je Savjet ministara BiH usvojio na 14. sjednici 8.7.2015. године.
10. Vesna Alaburić, (2003.) *Ograničavanje „govora mržnje” u demokratskome društvu - teorijski, zakonodavni i praktički aspekti – I. dio*. Hrvatska pravna revija; Izvorni naučni rad.
11. Županovic, B. (2014) *Govor mržnje i jezičke manipulacije u Bosni i Hercegovini*, 114-123. U: *Kako prevazici govor mrznje: Zbornik radova*, Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.

HATE SPEECH, EXISTING PROBLEMS AND NECESSARY MEASURES

Summary: In this paper we will try to analyze the existing problems and doubts related to defining and punishment of hate speech. We will pay special attention to communication on the Internet and on-line media.

We will point out identified deficiencies and provide suggestions for concrete solutions. We will problematize the issue of defining hate speech, the necessity and justification of punishing hate speech with emphasis on the experience of foreign legal systems.

We will propose the necessary changes in the criminal and other legislation of Bosnia and Herzegovina and its entities. Emphasis is placed on the complete absence of legal regulation of media activity on the Internet in order to show that the current legal solutions are inadequate because certain important issues, such as the issue of criminal or any other responsibility of Internet service providers which are not covered by existing legislation, while to some other issues is not given adequate significance.

Key words: freedom of speech, hate speech, social networks, the Internet, media, social danger, punishment

